ՀԱՅՈՑ ԱՇԽԱՐՀ

Ազատ, Անկախ, Միացյալ

օրաթերթ | չորեքշաբթի, 15 սեպտեմբերի 1999 | #161/541

Ֆրեզնոյում մեծ համբավ վայելող լիբանանահայ լուսանկարիչ ՓՈԼ ԳԱԼԻՆՅԱՆԸ մի նվիրական երազանք ուներ՝ ծանոթանալ եւ լուսանկարել Վիլյամ Սարոյանին: Շուրջ 12 տարի նա «հետապնդում» էր գրողին, սակայն այդպես էլ ոչինչ չէր ստացվում: Ի վերջո, հանդիպումը տեղի է ունենում է.

ՍԱՐՈՅԱՆԱԿԱՆ ԿՅԱՆՔԻ ՊԱՏԱՌԻԿՆԵՐ

–Տեղեկանալով ցանկության մասին, լավագույն բարեկամներիցս մեկը՝ հայտնի քանդակագործ Վարազ Սամվելյանը, առաջարկեց լուսանկարչական սարքավորումները բերել եւ տեղադրել իր արվեստանոցում, եւ քանի որ ինքն էլ մտերիմ էր Սարոյանի հետ, որոշեցինք նրա այցելություններից մեկի ժամանակ նկարել հռչակավոր հայորդուն: Մի օր, իմանալով, որ Սարոյանը Ֆրեզնոյում է եւ այցելելու է Վարազին, ամեն ինչ պատրաստ պահած՝ սպասում էինք նրան: Արդեն բավական ուշ էր, հույս չունեինք, թե դեռ կգա... մեկ էլ հեծանիվով եկավ: Հաճախ էր շրջում հեծանիվով, տրանսպորտ չէր սիրում: Մտավ, գրկախառնվեց Վարազի հետ, իսկ ես նրան տեսնելով՝ այնքան էի հուզվել, որ քանդակներից մեկի հետեւում կանգնած դողում էի: Մի կերպ ուժերս հավաքելով, համարձակվեցի մոտենալ եւ որպես լուսանկարիչ ներկայանալ նրան՝ խնդրելով, թույլ տալ նկարել իրեն: *«Կորսվի՛»*,- ասաց Սարոյանը:

«Բայց ես...», «Ոչ ըսի, ականջդ ծանր է, ի՞նչ է: Որեւէ նկար չեմ ուզեր»,- Նա լուսանկարիչներին չէր սիրում: *«Չեմ ուզեր, որ նկարս քաշվի, մոռցի՛ր»:* Վարազին գաղտնի խնդրեցի ուղեկցել նրան արվեստանոց, ուր տեղադրել էինք լուսանկարչական գործիքները:

Երբ ներս մտան, լույսերն էի կարգավորում: Սարոյանը տեսնելով ապարատս, դարձյալ զայրացավ եւ խնդրեց ցույց տալ՝ մեջը ժապավեն կա՞, թե՞ ոչ: Համոզվելով, որ այն դատարկ է, ի վերջո, հանդարտվեց եւ նստեց, իսկ ես անմիջապես տեղադրեցի ժապավենը: Փոքր-ինչ անց, սկսեց հետաքրքրվել ինձնով, խնդրեց, որ հայերեն խոսեմ, պատմեմ Լիբանանի մասին: Ու զրույցի ընթացքում լուսանկարեցի նրան: Հետո Սարոյանը հարցրեց, թե արդյոք գիտե՞մ «Կիլիկիա» երգը: Քիչ-միչ գիտեի ու սկսեցինք իրար հետ երգել: Այնքան էր հուզվել, աչքերն արցունքակալել էին. *«Քեզ հավնեցա, Փոլ...Հիմա ուզածիդ չափ կրնաս նկարս քաշել»*,- ասաց նա:

Բայց ես արդեն բավական նկարել էի... Մի քանի օր անց, երբ նա նորից եկավ Վարազի արվեստանոց, պատրաստ նկարը տեսնելով, ասաց. *«Դեմքս այդպիսի արտահայտության մեջ երբեք չեմ տեսած»*,-ու բարձրաձայն խնդաց...Այսպես սկսվեց մեր բարեկամությունը:

Հետո, ավելի ուշ, իրար հետ ծմերուկ կերանք: Սարոյանը ծմերուկ շատ էր սիրում ու դրա համար էլ այդ ծմեռ օրով Վարազը գնաց գտավ, բերեց: Պետք էր տեսնել, թե նա որքան հետաքրքիր ձեւով էր ուտում. մորուքից ջրերը վազում էին, վրան ամբողջովին թրջվում էր:

***

Տան մեջ շատ անփույթ, գրեթե կիսամերկ էր հագնվում, իրեն այդպես ազատ էր զգում: Բայց իմ համար այդպես էլ հանելուկ մնացին նրա գլխարկները: Սարոյանը շատ գլխարկներ ուներ ու տան մեջ դրանք կրում էր: Ընդհանրապես նրա տանը ամեն տեսակ բան կարելի էր տեսնել. խճաքարեր, դատարկ տուփեր, թափված բաժակներ... Այն, ինչ կարելի էր գտնել փողոցում, նա հավաքում ու տուն էր բերում: *«Աս բաներն ինծի կներշնչեն»*,- ասում էր նա: Ոմանք էլ ասում էին, թե Սարոյանը աղբահավաք է: Այո, բայց այդ աղբը նրա համար այլ բան էր...

***

Չեմ կարողանում մոռանալ. իր վերջին օրերին Վիլյամ Սարոյանը

գրեթե լքված էր հիվանդանոցում: Ու հանկարծ նրան այցելում են զավակները՝ տղան՝ Արամը եւ աղջիկը՝ Լյուսին: Երկուսով մտնում են սենյակ, առաջին անգամն էին այցելում Սարոյանին: Ավելի ուշ ինձ պատմեցին, որ դուռը փակվելուց հետո ներսից լսվում է նրա ձայնը. *«Ո՜վ տեր Աստված, վերջապես իմ զավակս եկավ եւ ինծի հետ կփաթթվի»:* Ասում են, որ այդ ձայնն այնքան խղճալի եւ զորավոր էր, որ անգամ լսվել էր երկու սենյակ այն կողմ: Բայց Սարոյանը գոհ էր, որ իր զավակները, թեկուզեւ միայն մահվան օրը, այցելեցին իրեն: Նա եւ ուրախ, եւ տխուր էր:

Դրանից հետո, դեռ մահից առաջ, նա մի նամակ էր թողել, որի վրա գրել էր, թե բացեն միայն իր մահից հետո: Այդպես էլ արվեց. *«Ամեն մարդ պետք է մեռնի... բայց միշտ հավատացած էի, թե ես բացառություն պիտի կազմեի: Հիմա ի՞նչ»:*

Նա չէր ցանկանում, որ մահից հետո իր անունը գրվեր որեւէ պատի, դպրոցի կամ այլ հաստատության վրա, բայց այդուհանդերձ Ֆրեզնոյի թատրոնը կոչվեց Վ.Սարոյանի անվամբ, այդուհետ մի դպրոց եւս, հետո կանգնեցրին կիսանդրիները:

Ահա այսպիսին են հայ ժողովրդի մեծանուն զավակներից մեկի հետ ընկերակցելու բախտին արժանացած հայտնի լուսանկարիչ Փոլ Գալինյանի հուշերը Վիլյամ Սարոյանի մասին: Լուսանկարիչը «Մեկ ազգ, մեկ մշակույթ» ծրագրի շրջանակներում ներկայումս առաջին անգամ այցելել է Հայաստան:

Սեպտեմբերի 17-20-ը Մոսկվա կինոթատրոնում տեղի կունենա նրա «Վիլյամ Սարոյան. Մարդը, գրողը» վավերագրական ֆիլմի հայաստանյան բեմելը: Այս առիթով էլ երեկ մշակույթի նախարարությունում լուսանկարիչը հանդիպեց լրագրողների հետ: Սարոյանի մահից հետո, տեսնելով, որ հասարակությունը շատ ջերմ է ընդունում իր լուսանկարները եւ պատմությունները հանրահռչակ գրողի մասին, Գալինյանը որոշում է մի ֆիլմ նկարել Սարոյանի մասին: Կատարում է լայն ուսումնասիրություններ ու հավաքում փաստագրական նյութեր: Իր սեփական միջոցներով նա վերականգնում է գրողի տան մթնոլորտը եւ մոտ 8 տարվա մանրակրկիտ եւ ծանր աշխատանքներից հետո կարողանում 1991-ին ավարտել այս մեկ ժամանոց ֆիլմը: Այժմ հիշում է, թե ինչպիսի մեծ դժվարությամբ է կարողացել ձեռք բերել Սարոյանի հայաստանյան այցելության տեսաժապավեններն ու ձայներիզները, մաքրել դրանք ու խմբագրել: Ֆիլմի ավարտից հետո նպատակ ուներ այն առաջին անգամ ցուցադրել հայրենիքում, սակայն *«արդեն ամեն ինչ պատրաստ էր, ցանկանում էինք գալ Հայաստան, երբ անսպասելի այստեղից մեզ տեղեկացրին, որ ինչ-ինչ պատճառներով մեր այցը չի կայանալու»*,- պատմում է Փ.Գալինյանը:

Նման անհաջողությունից հետո Ֆրեզնոյի քաղաքապետարանի աջակցությամբ այստեղ էլ տեղի է ունենում ֆիլմի բեմելը, որից հետո այն ցուցադրվում է աշխարհի 18 երկրների շուրջ 60 քաղաքներում: Ֆիլմը միջազգային փառատոնում արժանանում է 11՝ այդ թվում Վավերագրական լավագույն ֆիլմի Ոսկե մրցանակի: Ինչպես նշեց լուսանկարիչը, երեք ամիս առաջ այն ցուցադրվել է նաեւ Թուրքիայում Պոլսում, ու զարմանալի ընդունելություն է գտել: *«Ցուցադրությանը ներկա էին բազմաթիվ հայեր, բայց հետո պարզվեց, հանդիսատեսների մոտ 80%-ը թուրքեր էին եւ պետք էր տեսնել նրանց ընդունելությունը»*,- ասաց Փ.Գալինյանը: Նա նաեւ տեղեկացրեց, որ առայժմ վաճառված չէ այս ժապավենի հեղինակային իրավունքը, սակայն ներկայումս հետաքրքրություն է ցուցաբերել հրեական մի ընկերություն, որի հետ բանակցություններ են տարվում: *«Որքանով որ տարօրինակ է, հայկական որեւէ կազմակերպություն չարձագանքեց իմ հայտարարությանը»*,- հավելեց Փ.Գալինյանը:

Ինչեւէ, ներկայումս, ֆիլմից բացի, նա Հայաստան է բերել ու ամենայն հավանականությամբ գրականության եւ արվեստի թանգարանին կնվիրի Սարոյանի 14 դիմանկարների 10 բնօրինակները:

ԼԻԼԻԹ ԳԱԼՍՏՅԱՆ